

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

ПЕТРИШИН ОЛЕГ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК 340.111.5:352.07-027.63(477)

**ПРАВОВІ ЗАСАДИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ
В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ ТА УКРАЇНІ:
ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ ТА ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ**

12.00.01 – теорія та історія держави і права;
історія політичних і правових учень

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2014

Дисертація є рукопис

Робота виконана в Науково-дослідному інституті державного будівництва та місцевого самоврядування Національної академії правових наук України

Науковий керівник: доктор юридичних наук, доцент,
Серьогін Віталій Олександрович
Харківський національний університет внутрішніх справ,
начальник кафедри конституційного та міжнародного права

Офіційні опоненти:
доктор юридичних наук, професор
Бобровник Світлана Василівна,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
професор кафедри теорії держави та права

кандидат юридичних наук, доцент
Завальний Андрій Миколайович,
Національна академія внутрішніх справ,
доцент кафедри теорії держави та права

Захист відбудеться «30» травня 2014 р. о 17 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.007.04 у Національній академії внутрішніх справ за адресою: ДП-680, Київ, пл. Солом'янська, 1

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотечі Національної академії внутрішніх справ за адресою: ДП-680, Київ, пл. Солом'янська, 1

Автореферат розісланий 27 квітня 2014 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Б.В. Калиновський

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. За роки незалежності в нашій державі започатковано ґрунтовні реформи у політичній, культурній та економічній сферах життя держави та суспільства. Місцеве самоврядування є однією з основоположних складових демократичного державного устрою, ґрунтується на фундаменті взаємовідносин спроможного та відповідального громадянського суспільства і держави. Відтак, одним з найважливіших завдань подальшого розвитку виступає реформування системи місцевого самоврядування в Україні на засадах забезпечення інтересів територіальної громади, демократії та верховенства права.

Після ратифікації низки міжнародних документів, передовсім Європейської хартії місцевого самоврядування, перед Україною постала необхідність приведення конституційних та законодавчих засад місцевого самоврядування до стандартів, вироблених Радою Європи. Нормативно-правові акти у сфері місцевого самоврядування, які були прийняті з часу проголошення незалежності, спираються на різні ідеології, а тому є внутрішньо неузгодженими. Низка законодавчих положень з питань місцевого самоврядування суперечить законодавству про територіальні органи державної виконавчої влади, що призводить до виникнення конкуренції компетенцій, конфліктів між органами місцевого самоврядування та центральними і місцевими органами виконавчої влади, а також до «розпорошення» відповідальності.

Реформування місцевого самоврядування, крім того, передбачає налагодження відповідного рівня міждержавного співробітництва у сфері місцевого самоврядування, урахування його міжнародних стандартів та принципів, досвіду організації та функціонування в країнах сталої демократії, запровадження сучасних інноваційних підходів.

Для вирішення цих проблем виникає потреба у розробці комплексної стратегії децентралізації та реформи місцевого управління та самоврядування, заснованої на принципах Хартії, що дасть змогу визначитись щодо засадничих питань організації та функціонування сучасної системи місцевого самоврядування, узгодити і привести у струнку систему відповідні законодавчі акти.

Основи та характерні особливості місцевого самоврядування досліджувались у працях видатних науковців, як представників України, так і інших пострадянських та зарубіжних країн. Серед них, зокрема, М. О. Баймуратов, Ю. Г. Барабаш, В. Р. Барський, О. В. Батанов, С. В. Бобровник, М. А. Васильєв, М. П. Воронов, В. М. Горшенєв, Г. В. Задорожня, Д. В. Іванов, С. В. Кабишев, В. М. Кампо, М. І. Козюбра, В. П. Колісник, А. М. Колодій, М. І. Корнієнко, В. В. Кравченко, П. М. Любченко, Т. С. Масловська, М. П. Орзіх, М. В. Пітцик, В. Ф. Погорілко, М. О. Пухтинський, С. Г. Сєрьогіна, В. О. Сєрьогін, Ю. О. Тихомиров, Ю. М. Годика, С. В. Ухіна, В. Л. Федоренко, О. Ф. Фрицький, В. М. Шаповал,

K. C. Шурпіна, G. R. Martin, Vincent Hoffmann-Martinot, L. Duguit, J. T. Smith, M. Burinskiene та ін.

Однак, не зважаючи на значне коло робіт та публікацій щодо різних аспектів місцевого самоврядування, на даний момент не існує комплексного загальнотеоретичного аналізу проблем його становлення та сучасних напрямів розвитку зокрема і в порівняльному вимірі, що зумовлює актуальність обраної теми дисертаційного дослідження, її теоретичне й практичне значення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане на базі сектору порівняльного правознавства Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування Національної академії правових наук України в рамках проведення комплексу заходів щодо обговорення проекту Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади. Тема дисертації затверджена Вченою радою Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування Національної академії правових наук України, протокол №10 від 18 жовтня 2011 р.

Мета і задачі дослідження. *Мета* роботи полягає в проведенні комплексного теоретико-правового та порівняльного аналізу основ організації та функціонування місцевого самоврядування, його сучасних проблем та недоліків, визначення актуальних тенденцій його розвитку та реформування у зарубіжних державах, обґрунтуванні пропозицій щодо вдосконалення його правової регламентації в Україні, а також рекомендацій щодо реалізації отриманих результатів на практиці.

Для досягнення визначеної мети в дисертації поставлені такі *задачі*:

- дослідити основні теорії походження місцевого самоврядування та сформовані на їх основі світові моделі місцевого самоврядування та управління, визначити їх негативні та позитивні сторони;
- проаналізувати конституційно-правові засади організації та функціонування сучасних систем місцевого самоврядування у зарубіжних державах;
- визначити комплекс проблем, з якими стикається місцеве самоврядування розвинутих та країн, що розвиваються, фактори їх виникнення та можливі шляхи вирішення;
- узагальнити світові тенденції розвитку громад, органів місцевого самоврядування та державної політики регулювання та підтримки у цій сфері публічно-правових відносин;
- розкрити основні аспекти становлення місцевого самоврядування в Україні у новітній період;
- провести комплексний аналіз вироблених у різний період концепцій та програм розвитку місцевого самоврядування та здійснення адміністративно-територіальної реформи в Україні;
- сформулювати рекомендації щодо впровадження зарубіжного досвіду вирішення проблем місцевого самоврядування, а також приведення його у відповідність до положень Європейської хартії місцевого самоврядування та

інших міжнародних стандартів.

Об'єктом дослідження є комплекс суспільних відносини, що виникають у процесі формування та функціонування систем місцевого самоврядування та управління в Україні та світі.

Предметом дослідження є правові засади місцевого самоврядування в зарубіжних країнах та Україні.

Методи дослідження. Методологічною основою цього дисертаційного дослідження можна визначити наступні загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. На базовому рівні використовувався *діалектичний підхід*, що визначив необхідність щодо з'ясування сутності та змісту систем місцевого самоврядування та управління як явищ реальної дійсності в їх динаміці, постійному розвитку та взаємозв'язку з іншими політико-правовими явищами. Ключовим для дисертаційного дослідження є використання *порівняльно-правового* методу в його більш широкому розумінні для глибокого й всебічного системного аналізу та зіставлення юридичних явищ різних правових систем із застосуванням комплексу порівняльних засобів. *Порівняльно-історичний* метод, як різновид історичного підходу, уможливорює точне й об'єктивне порівняння особливостей кожної системи та теорії місцевого самоврядування. Використання *системного методу* в комплексі з вищевказаним порівняльно-правовим методом дозволяє аналізувати елементи системи та їх взаємозв'язки в рамках конкретної організаційної структури та порівнювати їх у відповідних обсягах та функціональних формах. *Формально-юридичний метод* є домінуючим у процесі вивчення законодавчого, у тому числі конституційно-правового забезпечення організації та діяльності аналізованих систем. Використання *логіко-семантичного* та *прогностичного методів* забезпечило прогнозування й формування рекомендацій щодо приведення системи місцевого самоврядування та адміністративно-територіального поділу України до стандартів Ради Європи та принципів, закріплених у міжнародно-правових актах. У роботі над усіма структурними підрозділами також використовувалися такі логічні прийоми, як аналіз та синтез, визначення й класифікація та ін.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в цьому дослідженні вперше було проведено комплексний аналіз та порівняння як існуючих теорій та світових моделей місцевого самоврядування, так і найбільш актуальних та сучасних напрямків його реформування, а також факторів, що впливають на його ефективність і зумовлюють його постійний розвиток. Результати проведеного дослідження знайшли своє відображення у таких нових положеннях, що виносяться на захист:

вперше:

– обґрунтовано авторський підхід до класифікації класичних теорій, а також сформованих на їх основі моделей та систем місцевого самоврядування;

– доведено, що тенденції реформування системи місцевого самоврядування є загальними для всіх сучасних держав, оскільки вони зумовлені процесами глобалізації та інформатизації суспільства, підвищенням

загального рівня правової культури та правосвідомості громадян, створенням міжнародних правових стандартів та ін.;

– аргументована теза про те, що незважаючи на специфіку державного та територіального устрою, історичні, національні й культурні особливості, рівень економічного та політичного розвитку, визначальним фактором функціонування сучасної демократичної, правової держави виступає соціальна спрямованість як державної, так і муніципальної влади;

– зроблено висновок про те, що за умов демократичного політичного режиму є недоцільним протиставлення місцевого управління та місцевого самоврядування, які незважаючи на їх специфічну природу виступають по суті двома якісно відмінними формами єдиної системи публічного управління на місцевому рівні;

– висвітлена необхідність переходу на новий рівень міждержавного співробітництва у сфері місцевого самоврядування, впровадження стандартів та закріплення принципів організації й функціонування місцевого самоврядування, що містяться у міжнародних документах;

удосконалено:

-- аналіз особливостей функціонування та розвитку місцевого самоврядування з урахуванням економічних, соціальних та політичних факторів розвитку української держави та суспільства;

– обґрунтування загальнодержавного комплексного підходу до проведення реформи місцевого самоврядування та системи адміністративно-територіального поділу в Україні;

– аргументи щодо використання місцевого самоврядування як інструмента демократизації суспільного життя, децентралізації управління та становлення громадянського суспільства;

– дослідження ключових питань подальшої розробки теоретичної бази та впровадження конкретних кроків щодо реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні;

дістали подальшого розвитку:

– обґрунтування характерних особливостей місцевого самоврядування сучасної демократичної держави взаємовідносинами спроможного та відповідального громадянського суспільства й держави;

– аргументи щодо доцільності запровадження нових підходів до організації й функціонування місцевого самоврядування в Україні, серед яких: (а) підвищення рівня соціальних та адміністративних послуг населенню, (б) ліквідація важелів надмірного державного контролю, (в) розробка належних механізмів прямої участі населення в управлінні місцевими справами, (г) реалізація принципів публічної служби;

– висновки щодо напрямів забезпечення реалізації муніципальної реформи в контексті впровадження основних принципів Європейської хартії місцевого самоврядування та інших міжнародних документів.

Практичне значення одержаних результатів визначається тим, що отримані за результатами проведеного дослідження висновки і сформульовані

пропозиції можуть бути використані:

- у науково-дослідницькій роботі – у процесі подальших наукових досліджень актуальних проблем місцевого самоврядування України, його організації та реформування;

- у правотворчості – при вдосконаленні поточного законодавства у сфері місцевого самоврядування та управління;

- у навчальному процесі – при розробці наукових рекомендацій, збірників та інших видань, в яких аргументується використання зарубіжного досвіду у сфері місцевого самоврядування та необхідність його врахування на шляху до євроінтеграції України.

Апробація результатів дослідження. Результати дисертації обговорювалися на засіданнях вченої ради Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування Національної академії правових наук України. Положення дисертації доповідалися й обговорювалися на наукових та науково-практичних конференціях: Всеукраїнській науково-практичній конференції «Конституція України – основа розбудови правової демократичної соціальної держави та формування правової системи (м. Харків, 2011 р.); «Конституційно-правові механізми забезпечення народовладдя та підвищення ефективності діяльності представницьких органів влади» (м. Харків, 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Особистість. Суспільство. Право» (м. Полтава, 2012 р.); науково-практичному семінарі «Удосконалення місцевого самоврядування в аспекті конституційної реформи» (м. Харків, 2013 р.).

Публікації. Основні результати дослідження знайшли відображення у 7-ми публікаціях, з яких 4 статті, опублікованих у фахових наукових журналах і збірниках наукових праць, у тому числі 1 в іноземному, а також у 2 тезах доповідей і наукових повідомлень на вказаних конференціях.

Структура роботи зумовлена об'єктом і предметом дослідження, відображає його мету і задачі. Рукопис складається зі вступу, 2-х розділів, що об'єднують 6 підрозділів, з висновків і списку використаних джерел, що включає 261 найменування. Загальний обсяг роботи становить 198 сторінок, з яких основного тексту – 170 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертації, визначаються її зв'язок з науковими планами та програмами, мета й задачі, об'єкт і предмет, методи дослідження, наукова новизна та практичне значення одержаних результатів, їх апробація, наведені дані щодо публікацій, структури й обсягу дисертації.

Розділ 1. «Порівняльно-правовий аналіз основ місцевого самоврядування» складається з 3-х підрозділів, в яких розкриваються основні концепції, правові моделі та системи місцевого самоврядування, а також аргументується використання порівняльно-правового методу під час їх

дослідження.

У підрозділі 1.1. «Порівняльно-правовий метод у дослідженні місцевого самоврядування» розкриваються основні напрями сучасних порівняльно-правових досліджень місцевого самоврядування, визначається коло їх ключових принципів і підходів, а також аналізуються найбільш поширені проблеми в зазначеній сфері.

Відправною точкою є думка про те, що правові аспекти місцевого самоврядування виступають одним із ключових елементів організації та функціонування правової системи сучасної демократичної держави. Водночас порівняльно-правові дослідження разом з традиційними - історичним, нормативним та соціологічним підходами до дослідження сутності права дають можливість вивчити ті сторони явищ правової дійсності, які раніше не охоплювалися проблематикою правознавства, і вийти за межі національної правової системи. Для юридичної науки, що звертається, насамперед, до національного права, використання порівняльного правознавства є особливо важливим, оскільки воно допомагає встановити, як вирішується аналогічна проблема в різних країнах, дає змогу розширювати юридичні дослідження, враховувати зарубіжний правовий досвід.

У підрозділі розкривається теза про те, що для поглибленого дослідження перш за все необхідно окреслити коло порівнюваних елементів, визначити ступінь їх порівнюваності, врахувати історичні, національні, економічні та соціально-політичні умови, які впливають на ці елементи та перевірити відповідність один одному різних рівнів, форм і видів елементів цих систем з переходом до їх безпосереднього порівняння у динаміці та розвитку.

Окрім цього, представлений значний об'єм матеріалу, напрацьований наукою порівняльного правознавства, що значно спрощує та оптимізує використання порівняльно-правового методу в контексті даного дослідження. Зазначено, що сучасний стан розвитку порівняльного правознавства характеризується поступовим зміщенням у бік таких досліджень, що мають передовсім практичне значення.

Незважаючи на те, що кожна держава має власну систему права та законодавства, які виступають нормативним підґрунтям національного правопорядку, останнім часом розбіжності між правом різних країн поступово втрачають контрастність. Оскільки, держави починають усе більш орієнтуватися на систему міжнародно-правових норм, що виходять зі змісту більш стабільних, ніж конкретні норми елементів, які використовуються для створення, тлумачення та оцінки норм.

Євроінтеграційний курс України, одним із ключових елементів успішності якого є реформа місцевого самоврядування на підставі міжнародних стандартів та положень Європейської хартії місцевого самоврядування передбачає нагальну необхідність здійснення комплексного порівняльно-правового дослідження у сфері місцевого самоврядування та управління з виокремленням як позитивних, так і негативних факторів,

способів, засобів і показників тих чи інших реформаторських заходів з урахуванням як досвіду зарубіжних країн, так і національних традицій, історичної спадщини, особливостей соціально-економічного та політичного становища.

У підрозділі 1.2. «Основні концепції місцевого самоврядування: їх зміст та значення» розглядаються існуючі теорії та концепції, що стали базою для формування місцевого самоврядування в цілому як явища та безпосередньо впливали на його подальший розвиток.

У даному підрозділі звертається увага на те, що ідейним джерелом місцевого самоврядування стало вчення про природне право, сутність якого виражається в уявленнях про справедливість, що втілюються в загальнолюдських принципах свободи та рівності. Саме визнання категорій «справедливість», «свобода» та «рівність» національними законодавствами різних країн, нормами міжнародного права дозволило легалізувати загальне виборче право, можливості громадян брати участь в управлінні місцевими справами.

Аналізується розвиток думки про державу, специфіку державної влади та роль місцевого самоврядування в державній організації суспільства, зокрема, розкриваються фактори, що призвели до формування двох основоположних теорій місцевого самоврядування – державницької й громадівської. Аналізуючи ці суперечливі за своїм основним змістом та спрямованістю теорії, зроблено висновок, що їх базис залишається незмінним, у той час як до основних відмінних рис можна віднести передовсім підходи та методи щодо впровадження місцевого самоврядування. Також розкриваються передумови та фактори, що впливали на створення і розвиток низки інших теорій місцевого самоврядування, що характеризувалися соціально-економічною направленістю та не отримали достатньої підтримки, а саме: теорія муніципального соціалізму, теорія соціального обслуговування, політична теорія самоврядування, концепція позаполітичного місцевого самоврядування, теорія самоврядних одиниць як юридичних осіб та ін.

Доведено положення про недоцільність одностороннього підходу до дослідження місцевого самоврядування, яке має бути проаналізовано з усіх істотних для розвитку держави та суспільства позицій, оскільки кожна з наведених теорій висвітлює окремий важливий аспект цього феномена, одночасно доповнюючи одна одну. Їх порівняльний аналіз є важливим для подальшого розвитку місцевого самоврядування, оскільки внаслідок співставлення двох основних (громадівської та державницької) теорій виник, так званий дуалістичний підхід, який успішно впроваджується при розробці конкретних систем місцевого самоврядування у більшості демократичних держав світу та відображає необхідний баланс в управлінні місцевими справами між державою та громадою.

Зроблено висновок про те, що незважаючи на специфічну природу місцевого управління та місцевого самоврядування, за умов демократичного політичного режиму їх не слід протиставляти. Адже, як показує досвід

організації й функціонування місцевого управління та самоврядування – це дві якісно відмінні форми єдиної системи публічного управління. Відносна самостійність місцевого самоврядування та його органів не означає його повну ізоляцію від державного управління, відмову від взаємодії з ним. Органи місцевого самоврядування та державного управління становлять цілісну систему взаємопов'язаних органів публічної влади, що мають подібні цілі, завдання, які полягають у наданні населенню публічних послуг належної якості на найближчому до них рівні, а також ефективне й оперативне управління місцевими справами, проте використовують відмінні засоби, методи та форми їх досягнення.

Відтак, на сучасному етапі розвитку системи публічного управління у різних зарубіжних державах відношення та підходи до розуміння місцевого самоврядування все ще залишаються досить різними. Тим не менш, слід зазначити, що вищевказані теорії формування місцевого самоврядування та управління мали безпосередній вплив на формування низки моделей та систем місцевого самоуправління. З розвитком законодавства та під впливом наукових пошуків учених, експертів, політологів та фахівців інших галузей була створена класифікація моделей та систем місцевого самоврядування та управління. Таким чином, був установлений безпосередній зв'язок між теоретичною базою та її практичним втіленням шляхом створення та функціонування відповідних моделей та систем.

Підрозділ 1.3. «Правові моделі та системи місцевого самоврядування» присвячено вивченню сучасних систем та моделей місцевого самоврядування у світі, їх правового та інституціонального забезпечення.

Акцентується на тому, що теоретичні основи місцевого самоврядування отримали своє втілення саме у моделях місцевого самоврядування. Проведено аналіз низки домінуючих моделей місцевого самоврядування, які використовуються державами з розвиненою економікою і політичним устроєм та беруться за основу при розробці систем муніципального управління та місцевого самоврядування новітніх держав, у тому числі й в Україні. В юридичній літературі до таких моделей відносять англосаксонську, континентальну, скандинавську, іберійську та «радянську», але на сучасному етапі така класифікація є, певною мірою, умовною, адже сьогодні у зарубіжних країнах спостерігається тенденція до їх зближення. Аналізуючи існуючі системи місцевого самоврядування, зроблено висновок, що більшість з них були побудовані на класичних існуючих моделях, які були трансформовані або адаптовані до національних правових систем.

Відтак, запровадження теорій місцевого самоврядування через імплементацію існуючих моделей у правову систему держави зумовлює подібність основних принципів, а також засад побудови та функціонування цих систем відповідно до класичних підходів того чи іншого регіону. Наприклад, для країн західної Європи та Скандинавії характерними є помірковані моделі та системи, що характеризуються дуалістичним підходом до розуміння місцевого самоврядування (Швеція, Франція, ФРН). У свою чергу, у більш

централізованих країнах місцеве самоврядування характеризується державницькою направленістю та носить здебільшого формальний характер (КНР, Бразилія, Венесуела, КНДР).

Обґрунтовано, що саме адаптація історичних напрацювань до сучасних умов, забезпечення ефективного й спроможного місцевого самоврядування зумовлює постійний пошук балансу між народовладдям та керівним впливом держави, який відображається через процеси децентралізації, окреслення повноважень органів місцевого самоврядування і місцевих виконавчих органів та їх взаємодії, впровадження принципу субсидіарності та ін. Визначено перелік факторів, що зумовлюють рух та розвиток систем, побудованих на класичних моделях місцевого самоврядування: (а) членство держав у різних міжнародних союзах або асоціаціях; (б) ратифікація міжнародних угод та договорів і подальша імплементація їх положень у правову систему держави; (в) коригування процесу реформування систем місцевого самоврядування за рахунок використання зарубіжного досвіду та ін.

Таким чином, для ефективного розвитку місцевого самоврядування в Україні обов'язковим є дотримання балансу між окресленими напрямами власного розвитку та використанням зарубіжного досвіду шляхом часткової рецепції елементів існуючих моделей місцевого самоврядування: аналізу існуючих світових систем, їх конституційно-правового забезпечення, адаптації основних положень ратифікованих Україною міжнародних документів та ін.

Розділ 2. «Реформування місцевого самоврядування в Україні у контексті актуальних тенденцій» містить 3 підрозділи, в яких досліджується сучасний стан місцевого самоврядування в Україні та світі, ключові вектори його розвитку та надається коло пропозицій щодо проведення відповідної реформи в нашій державі з урахуванням національних особливостей у контексті євроінтеграції.

У підрозділі 2.1. «Сучасні тенденції розвитку місцевого самоврядування» аналізується система місцевого самоврядування як держав, що мають сильні історичні традиції, так і новітніх країн, зокрема держав колишнього СРСР. Окрім цього, у підрозділі проведено дослідження сутності та основних напрямків реформ і перетворень у цій сфері, змісту актуальних законодавчих актів з питань місцевого самоврядування та зроблені висновки щодо використання певних напрацювань світового досвіду в нашій державі.

Ключовою для підрозділу є теза про те, що незалежно від способів організації та функціонування органів місцевого самоврядування, їх відносин з органами державної влади, історичних традицій та особливостей розвитку, форми територіального устрою держави та належності її до тієї чи іншої правової сім'ї, вектори та тенденції реформування системи місцевого самоврядування є загальними для всіх сучасних держав. Вони зумовлені процесами глобалізації й інформатизації суспільства, підвищенням загального рівня правової культури та правосвідомості громадян, створенням міжнародних правових стандартів та ін. Як приклад можна привести існування великої кількості державних та недержавних міжнародних організацій, що

координують розвиток місцевого самоврядування, забезпечують доступ до інформаційних ресурсів та організацію співпраці щодо обміну досвідом. Наприклад, найбільш відому міжнародну організацію «Об'єднані міста та місцеві влади» було утворено у січні 2004 р. злиттям трьох найпотужніших організацій місцевого самоврядування – Всесвітнього Союзу місцевих властей (IULA), Світової Федерації об'єднаних міст (UTO) та Метрополісу (Metropolis). Окрім цього, ще наприкінці ХХ ст. було розроблено ряд основоположних міжнародних актів, що закріпили основні принципи, поняття та підходи до реалізації місцевого самоврядування у світі, серед яких Європейська хартія місцевого самоврядування, проект Європейської хартії регіональної демократії та ін.

На основі дослідження положень конституцій та нормативно-правових актів різних країн (США, Канада, Франція, ФРН, Велика Британія, Литва, Польща, Угорщина, Російська Федерація, Японія та ін.), що закріплюють принципи організації та функціонування місцевого самоврядування, виокремлено пріоритетні тенденції його розвитку. По-перше, курс на децентралізацію влади, оскільки незалежно від приналежності конкретної системи місцевого самоврядування до загальновизнаних моделей чи теорій, кожна окрема держава ставить перед собою завдання по забезпеченню права представників територіальної громади необхідними інструментами впливу на її життя та розвиток. По-друге, збільшення кількості делегованих державою повноважень та їх фінансове й законодавче забезпечення. По-третє, необхідність забезпечити постійне розширення компетенції органів місцевого самоврядування. По-четверте, спрощення систем державного контролю та їх перехід до суто наглядового функціонування.

Наприклад, Акт про місцеве самоврядування Великої Британії закріплює тезу, що органи місцевого самоврядування мають ті ж самі права та можливості й можуть їх використовувати таким чином, як і кожна окрема людина. У ФРН, у свою чергу, більшість міжнародних та федеративних актів імплементуються у систему законодавства держави саме через органи місцевого самоврядування, таким чином усуваючи надмірний державний контроль та підвищуючи самостійність органів місцевого самоврядування. Останньою реформою системи місцевого самоврядування Бельгії було закріплено виділення значної суми (близько 17 млрд. євро) з федерального бюджету на розвиток обшин та регіонів. Новий Акт про місцеве самоврядування Угорщини ставить перед собою цілі щодо зменшення масштабів оподаткування та підвищення його ефективності шляхом спрощення й прискорення процедур оподаткування, та створення умов, за яких законослухняні громадяни будуть зацікавлені у сплаті податків вчасно та в повному обсязі.

Зроблено висновок про те, що ефективна сучасна система місцевого самоврядування має перебувати у постійному русі та розвитку, спираючись на міжнародні стандарти, зосереджуючись перш за все на потребах розвитку національної держави та права, забезпечення ефективного й доступного

механізму реалізації демократичних прав і свобод місцевих жителів.

Підрозділ 2.2. «Місцеве самоврядування в Україні: новітній період становлення та розвитку» присвячено всебічному дослідженню розвитку місцевого самоврядування сучасної незалежної України.

Проаналізовано розвиток місцевого самоврядування в нашій державі починаючи з набуття незалежності. Зокрема зазначено, що під час становлення України як суверенної держави, реформуванню місцевого самоврядування було приділено недостатньо уваги. Зміни, що були внесені до його системи, не отримали необхідного правового, фінансового та матеріального забезпечення з боку держави. Наразі були прийняті лише нові нормативно-правові акти, що розкривали закріплені в Конституції України принципи організації та функціонування місцевого самоврядування, без істотного реформування його економічної та фінансової інфраструктури. 21 травня 1997 р. був прийнятий новий Закон «Про місцеве самоврядування в Україні», при розробці якого були спроби врахувати основні риси громадянсько-державницької (змішаної) концепції місцевого самоврядування. Цей Закон відповідно до Конституції визначає систему та гарантії місцевого самоврядування в Україні, засади організації та діяльності, правового статусу й відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Окрім зазначеного також було прийнято низку нормативно-правових актів, серед яких: Закони України «Про службу в органах місцевого самоврядування» від 7 червня 2001 р., «Про органи самоорганізації населення» від 11 липня 2001 р., «Про статус депутатів місцевих рад» від 11 липня 2002 р. та багато інших законів та підзаконних актів.

Окрім цього були розроблені та представлені до розгляду численні концепції реформування місцевого самоврядування, більшість із яких не отримала достатньої підтримки. Проте у 2013 р. була ініційована дискусія щодо проекту Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Як результат вона була схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. Наразі Концепція є ключовим документом, що розкриває існуючі проблеми та недоліки системи, визначає шляхи їх вирішення, ставить завдання та деталізує їх реалізацію шляхом поетапного проведення реформи як системи місцевого самоврядування так і адміністративно-територіального поділу.

Відтак, проведено аналіз чинників, що зменшують ефективність та спроможність місцевого самоврядування, визначено перелік можливих шляхів їх подолання. Основні проблеми місцевого самоврядування можна умовно поділити на декілька категорій, а саме: (1) законодавчого забезпечення, надання та розподілу повноважень; (2) фінансування та забезпечення поповнення місцевих бюджетів; (3) містобудування та управління земельними ресурсами; (4) забезпечення надання необхідного рівня соціальних послуг; (5) проблеми, пов'язані з підтриманням необхідного рівня підготовки кадрів органів місцевого самоврядування.

Першочергово необхідно вирішити проблеми законодавчого

регулювання, матеріального й фінансового забезпечення. Слід зазначити, що деякі перепони в роботі можуть бути усунені з мінімальними витратами держави, оскільки зараз існує значна кількість суто процедурних та бюрократичних перешкод роботі місцевого самоврядування.

У підрозділі 2.3. «Реформа місцевого самоврядування в Україні в контексті євроінтеграції» на підставі представлених у роботі тенденцій розвитку та відштовхуючись від особливостей національного законодавства надається ряд конкретних рекомендацій щодо реформування місцевого самоврядування в нашій державі.

Розкрито актуальні питання адаптації до законодавства України основних положень міжнародно-правових актів щодо організації муніципальної влади, спрямованих на подальше його вдосконалення. Зокрема, обґрунтована необхідність (а) покращення правового забезпечення інституційно-функціональної організації місцевого самоврядування і місцевих державних адміністрацій, взаємовідносин та розподілу повноважень між ними; (б) забезпечення фінансової спроможності місцевого самоврядування; (в) утворення повноцінного місцевого самоврядування на регіональному рівні; (г) розширення муніципальної автономії та ступеня організаційної самостійності місцевого самоврядування.

Визначено коло питань, що потребують першочергового вирішення для забезпечення ефективного функціонування місцевого самоврядування на даному етапі та його підготовки до проведення повномасштабної реформи відповідно до нещодавно прийнятої Концепції. По-перше, необхідно реформувати складну систему взаємовідносин органів місцевого самоврядування та державних органів, що регулюють фінансові питання взагалі, та зокрема з Державною казначейською службою. По-друге, слід забезпечити в достатній обсяг фінансування з Державного бюджету цільових програм відповідно до чинних нормативно-правових актів, зокрема Державної цільової економічної програми енергоефективності на 2010 – 2015 рр. По-третє, на фоні значного дефіциту фінансових ресурсів місцевого самоврядування важливо вирішити проблему погашення заборгованості місцевих бюджетів за середньостроковими позиками минулих років. По-четверте, необхідно надати доступ місцевим бюджетам до ринку запозичень для забезпечення отримання дешевих кредитних ресурсів на фінансування реалізації інфраструктурних проектів. Аналізуючи вказані недоліки, слід зазначити, що більшість із указаних проблем нерозривно пов'язані з проблемами саме законодавчого регулювання й забезпечення, хоча деякі з них усе ж носять суто процедурний характер та можуть бути вирішені без проведення суттєвих реформ та залучення коштів.

Оскільки, наукою розроблені та багатьма демократичними державами практично імплементовані ефективні методи та способи вирішення багатьох питань у сфері місцевого самоврядування, обґрунтовується висновок, що Україна має реальні можливості щодо використання такого досвіду проведення подібних реформ.

ВИСНОВКИ

У висновках дисертації розкрито результати теоретико- та порівняно-правовий аналізу правових засад місцевого самоврядування в зарубіжних країнах та Україні. Проаналізовано існуючі системи органів місцевого самоврядування світових держав та України, а також указані державні органи, що контролюють її функціонування. Досліджено нагальні проблеми місцевого самоврядування, його перспективні напрями розвитку та ключові нормативні документи, що регулюють його діяльність як у нашій державі, так і за кордоном. Поетапно проаналізовані проведені реформи, їх завдання та конкретні позитивні й негативні результати. На підставі проведеного дослідження сформульовані пропозиції щодо подальшого реформування місцевого самоврядування в Україні.

Науковими і практичними результатами даної роботи можна вважати наступні висновки.

1. Зважаючи на те, що місцеве самоврядування є одним із ключових елементів державного устрою та правової системи будь-якої держави, саме порівняльно-правові дослідження з використанням системно-структурного, формально-юридичного та логіко-семантичного методів вбачаються одними з найефективніших у цій сфері. Зокрема, окреслюється коло порівнюваних елементів – процес побудови місцевих органів влади і самоврядування, окремі питання становлення, функціонування й перспективи розвитку. Хоча цей список не є вичерпним, вивчається також широке коло об'єктів, починаючи із загального порівняння відповідної галузі (галузей) права (законодавства) й закінчуючи співставленням окремих інститутів. Визначається ступінь їх порівнюваності з урахуванням історичних, національних, економічних і соціально-політичних умов, що впливають на ці елементи.

2. Аналізуючи громадівську та державницьку теорії місцевого самоврядування, які є суперечливими за своїм основним змістом та спрямованістю, зроблено висновок, що їх базис залишається незмінним, у той час як до основних відмінних рис можна віднести передовсім підходи та методи щодо впровадження місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування виключає можливість його однобічного розгляду, має бути проаналізовано з усіх важливих для функціонування держави та суспільства позицій, оскільки кожна з наведених теорій висвітлює окремий важливий аспект цього феномена. Наразі, громадівська та державницька теорії самоврядування концептуально доповнюють одна одну. Їх протиставлення є виключно наслідком спрощеного розуміння, використання розрізнених положень без урахування контексту їх формування й обґрунтування. Тим не менше, саме ця обставина спровокувала виникнення теорії муніципального дуалізму, що є найоптимальнішим поєднанням останніх.

3. Теоретичні основи місцевого самоврядування були імплементовані у його базових моделях – англосаксонській, континентальній, скандинавській,

іберійській та «радянській», існування останньої все ще є предметом численних дебатів. Класичні для Європи моделі місцевого самоврядування сформувалися як наслідок розвитку культурних, національних традицій під впливом соціальних, економічних та політичних факторів. Домінуючі моделі місцевого самоврядування, що використовуються найбільш розвиненими в економічному та політичному відношенні державами, беруться за основу при розробці систем муніципального управління та місцевого самоврядування новітніх держав. Наприклад, для країн західної Європи та Скандинавії характерними є помірковані моделі та системи, що характеризуються дуалістичним підходом до розуміння місцевого самоврядування. Такий підхід зумовлює постійний пошук балансу між народовладдям та керуючим впливом держави, який відображається через процеси децентралізації, окреслення повноважень органів місцевого самоврядування і місцевих державних адміністрацій та їх взаємодії, впровадження принципу субсидіарності та інші фактори.

4. Незважаючи на те, що часто саме історичні традиції здійснюють найбільш суттєвий вплив на розвиток національних систем місцевого самоврядування, існує й низка інших важливих факторів, які зумовлені сучасними тенденціями. Серед них: (а) членство держав у різних міжнародних союзах або асоціаціях; (б) ратифікація міжнародних угод та договорів і подальша імплементація їх положень у правову систему держави; (в) коригування процесу реформування систем місцевого самоврядування за рахунок використання зарубіжного досвіду та ін.

5. Місцеве самоврядування перебуває у постійному процесі розвитку. Сьогодні в більшості демократичних держав питання управління місцевими справами вирішуються як агентами центральної державної влади, так і представницькими органами населення на певній території. Зарубіжні конституції як правило вміщують цілі розділи, глави, або ж окремі статті, присвячені місцевому самоврядуванню. Вони часто містять посилання до спеціальних законів, які регулюють ці питання. Тобто, в конституціях визначаються основні принципи та положення. Проте існують і винятки з цього правила. Незалежно від способів організації та функціонування органів місцевого самоврядування, їх відносин з органами державної влади, історичних традицій та особливостей розвитку, форми державного устрою або належності до різних правових сімей, вектори та тенденції реформування перших є загальними для всіх сучасних держав. Наразі практика багатьох держав, розвинених в економічному та політичному відношенні, демонструє, що реформи місцевого самоврядування іноді призводять до отримання неочікуваних результатів. Однак «старіння» місцевого самоврядування та байдужість контролюючих або наглядових державних органів часто призводить до ще більш катастрофічних результатів. Відтак, саме поєднання всіх необхідних умов, серед яких найважливішими є перш за все підтримка держави, міжнародне співробітництво та активна участь громад, має стати однією із значимих тенденцій розвитку самоврядування незалежної України.

6. Проведений аналіз сучасного законодавства зарубіжних країн у сфері місцевого самоврядування дозволяє виокремити низку пріоритетних напрямів та підходів правового забезпечення його організації та функціонування. По-перше, курс на децентралізацію влади. Незалежно від приналежності конкретної системи місцевого самоврядування до загальновизнаних моделей, кожна держава ставить перед собою завдання по забезпеченню права представників територіальної громади необхідними інструментами впливу на її життя та розвиток. Мінімізується вплив державних органів на роботу місцевого самоврядування. Це не означає лише делегування повноважень або розширення компетенції органів місцевого самоврядування. По-друге, збільшення кількості делегованих державою повноважень та їх фінансове й законодавче забезпечення. Наявність широкого спектру повноважень і постійна передача нових державою не здійснює позитивного ефекту на місцеве самоврядування, оскільки без відповідного законодавчого, матеріального та фінансового забезпечення вони носять лише формальний характер. Для повноцінної реалізації нових повноважень необхідне не тільки їх чітке закріплення, а й забезпечення рівноправного та повноцінного діалогу та співпраці державних органів з представниками місцевого самоврядування. По-третє, важливим є розширення компетенції органів місцевого самоврядування. Європейська практика такого розширення дає стабільні позитивні результати, наприклад, у більшості країн-членів ЄС, питання соціальної сфери, міського планування, забезпечення населення необхідними послугами, та часто питання загальної освіти віднесені до ведення органів місцевого самоврядування. Часто створюються спеціальні органи самоорганізації населення, покликані регулювати локальні питання, ефективність роботи яких безпосередньо базується саме на приналежності їх працівників до безпосередньої громади. По-четверте, спрощення систем державного контролю та їх перехід до суто наглядового стану. Все частішими стали відмови від надмірного контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування з боку держави, який був притаманний радянській моделі місцевого самоврядування. Незважаючи на те, що часто місцеве самоврядування чітко слідує курсу держави навіть при формально відсутніх важелях такого контролю, тенденція до переходу на наглядову схему співробітництва між державою та громадою є домінуючою у світі. Подібне зниження рівня бюрократизації та залежності місцевого самоврядування від інших державних установ при здійсненні своїх безпосередніх функцій здійснюється не лише через делегування повноважень або ліквідацію контролюючих державних установ, а й через надання органам місцевого самоврядування принципово нових способів щодо реалізації громадою своїх прав та можливостей.

7. За роки незалежності, Україна пройшла через низку необхідних процесів реформування, що на даний момент виключають існування об'єктивних факторів, які можуть гальмувати наступні реформаторські заходи у сфері організації та функціонування місцевого самоврядування. Проте існуючу систему місцевого самоврядування можна охарактеризувати

переважно як «пережиток» радянського часу, оскільки на даному етапі існує велика кількість засобів впливу держави на роботу місцевого самоврядування, що було характерним для нашої держави за часів перебування у складі СРСР. Незважаючи на те, що починаючи з 2000 р. було проведено ряд реформ у цій сфері, система місцевого самоврядування й нині залишається централізованою, залежною та неспроможною. Має місце ізоляція місцевого самоврядування від громади через відсутність достатнього рівня контролю та прямого демократичного впливу на його роботу.

8. Окрім указаних проблем, що є типовими для світових систем місцевого самоврядування, існують такі, що характерні суто для нашої держави. Наприклад, низький рівень правосвідомості та правової культури громадян, що, у свою чергу гальмує процеси розвитку та роботи громадянського суспільства як соціального та політичного інституту. Лише на початку 2013 р. було розроблено проект нової Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, прийнятої лише 1 квітня 2014 р., яка розкриває існуючі проблеми та недоліки системи, визначає шляхи їх вирішення, ставить завдання та деталізує їх реалізацію шляхом поетапного проведення реформи як системи місцевого самоврядування, так і адміністративно-територіального поділу. По-перше, необхідно забезпечити територіальність місцевого самоврядування, тобто воно має здійснюватися на територіях, які відмежовані одна від іншої – у межах однієї самоврядної території не може бути кількох територіальних громад, які б виступали самостійними суб'єктами права на місцеве самоврядування. По-друге, слід забезпечити повсюдність місцевого самоврядування, як одного з ключових принципів – воно має здійснюватися на всій території України без будь-яких обмежень. Останнім, але не менш важливим кроком має стати забезпечення формування самодостатніх територіальних громад, які б володіли матеріальними, фінансовими та іншими ресурсами в обсязі достатньому для ефективної реалізації завдань та функцій місцевого самоврядування, надання громадських послуг населенню на рівні, передбаченому загальнодержавними стандартами.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Петришин О. О. Моделі місцевого самоврядування: зарубіжний та український досвід / О. О. Петришин // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – Х. : Право, 2011. – Вип. 22. – С. 266–274.
2. Петришин О. О. Інститут місцевого самоврядування в Україні та в Російській Федерації: порівняльно-правовий аналіз / О. О. Петришин // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – Х. : Право, 2012. – Вип. 24 – С. 199–207.
3. Петришин О. О. Сучасний стан місцевого самоврядування у країнах англосаксонської правової сім'ї: проблеми та перспективи розвитку / О. О. Петришин // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – Х. :

Право, 2013. – Вип. 25. – С. 195–208.

4. Петришин О. О. Система місцевого самоврядування у Литві: перспективи використання досвіду в контексті муніципальної реформи в Україні / О.О. Петришин // Вісник Акад. правових наук України. – Х. : Право, 2013. – № 3 (74). – С. 265–271.

5. Petryshyn O. Building stronger local self-government in Ukraine: Canadian experience / O. Petryshyn // Ежеквартальний научний журнал Politbook – Чебоксары, Новое время, 2013. – Вып. 2. – ISSN 2227-1538. – С. 175–182.

6. Петришин О. О. Розвиток місцевого самоврядування в Україні: питання правового забезпечення / О. О. Петришин // Конституція України – основа розбудови правової демократичної соціальної держави та формування правової системи: матер. всеукр. наук.-практ. конф. (23-24 черв. 2011 р.). – Х. : Право, 2011. – С. 220–223.

7. Петришин О. О. Становлення моделей місцевого самоврядування в країнах Європи: сутність та характерні риси / О. О. Петришин // Особистість. Суспільство. Право : зб. наук. ст. та тез наук. повід. за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 10-річчю Полтавського юридичного інституту у 2-х ч. (м. Полтава, 15 березня 2012 р.) / редкол. : А. П. Гетьман, Ю. Г. Барабаш, О. П. Бушан та ін. – Х. : Точка, 2012. – Ч. 1 – С. 251–255.

АНОТАЦІЇ

Петришин О.О. Правові засади місцевого самоврядування в зарубіжних країнах та Україні: теоретико-правовий та порівняльний аналіз. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2014.

Дисертація присвячена дослідженню основних теорій, моделей та систем місцевого самоврядування у світі, їх порівняльному аналізу. Досліджено історичний розвиток думки про місцеве самоврядування, її реалізацію через типові моделі та системи місцевого самоврядування. Представлено сучасний стан місцевого самоврядування світових держав, його основні проблеми, недоліки та тенденції розвитку. Сформульовано комплекс пропозицій щодо виведення з кризи, вдосконалення та реформування існуючої системи в Україні в контексті євроінтеграційних процесів.

Ключові слова: місцеве самоврядування, сучасні моделі та системи місцевого самоврядування, теорії місцевого самоврядування, правові засади місцевого самоврядування, порівняльно-правовий аналіз, зарубіжний досвід, реформа місцевого самоврядування в контексті євроінтеграції України.

Петришин О.А. Правовые засады местного самоуправления в зарубежных странах и в Украине: теоретико-правовой и сравнительный анализ. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.01 – теория и история государства и права; история политических и правовых учений. – Национальная академия внутренних дел, Киев, 2014.

Диссертация посвящена исследованию основных теорий, моделей и систем местного самоуправления в мире, их сравнительному анализу. Исследовано историческое развитие мысли о местном самоуправлении, а также ее реализацию через типичные модели и системы местного самоуправления. Отображено современное состояние местного самоуправления в мире, его основные проблемы, недостатки и тенденции развития.

Ключевым для местного самоуправления обозначен тезис о том, что его постоянное развитие и реформирование должны стать нормальным способом его функционирования. Невозможно создать идеальную устойчивую систему, полностью адаптированную ко всем современным проблемам и новым вызовам. Местное самоуправление как инструмент обеспечения демократии в государстве, в первую очередь, должно находиться в постоянном движении. Мировой опыт свидетельствует о том, что при любых условиях реформа местного самоуправления является обязательной составной частью всех социальных, экономических и политических преобразований, происходящих внутри государства. Целью таких реформ, прежде всего, является построение демократического, правового, социального государства через привлечение общины и взаимодействие государства с гражданским обществом. Именно местное самоуправление создает необходимые предпосылки для сближения власти и населения, формирует гибкую систему управления и способствует развитию гражданской инициативы и самоорганизации. Самоуправление, будучи действенным средством вовлечения каждого гражданина в социально-экономические процессы регулирования, позволяет учитывать, координировать, реализовывать большое разнообразие общественных интересов, удовлетворять социально - культурные и социально - бытовые нужды через использование средств, ресурсов населения, территориальных образований и государства сообща.

Результатом исследования стало формирование комплекса предложений по выводу из кризиса, дальнейшего совершенствования и реформирования существующей системы в Украине в контексте евроинтеграционных процессов. Во-первых, необходимо обеспечить территориальность местного самоуправления, то есть оно должно осуществляться на территориях, которые отделены друг от друга – в пределах одной самоуправляющейся территории не может быть нескольких территориальных общин, которые бы выступали самостоятельными субъектами права на местное самоуправление. Таким образом можно оптимизировать систему органов местного самоуправления во избежание конфликтов компетенций, проблем надзора за деятельностью и т.п.

Во-вторых, следует обеспечить повсеместность местного самоуправления, как одного из ключевых принципов – оно должно осуществляться на всей территории Украины без каких-либо ограничений. Последним, но не менее важным шагом должно стать обеспечение формирования самодостаточных территориальных общин, владеющих материальными, финансовыми и другими ресурсами в объеме достаточном для эффективной реализации задач и функций местного самоуправления, предоставления общественных услуг населению на уровне, предусмотренном общегосударственными стандартами. Обеспечение реализации указанных принципов в целом, и конкретные действия, направленные на внедрение Концепции реформирования местного самоуправления и территориальной организации власти в Украине, являются первоочередными условиями для запуска процесса реформирования отечественной системы местного самоуправления в контексте евроинтеграционных процессов.

Ключевые слова: местное самоуправление, современные модели и системы местного самоуправления, теории местного самоуправления, правовые засады местного самоуправления, сравнительно-правовой анализ, зарубежный опыт, реформа местного самоуправления в контексте евроинтеграции Украины.

Petryshyn O. Legal basis of local self-government in Ukraine and foreign countries: theoretical and comparative analysis. – *The Manuscript.*

Thesis for a Candidate's degree in Law in specialty 12.00.01 – Theory and History of State and Law; History of Political and Law Doctrines. – National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2014.

This research is devoted to the comparative analysis of common theories, models and systems of local self-government worldwide. The thesis explores genesis and evolution of key local self-government theories implemented through models and systems of local self-government. Modern state of local self-government is presented, complete with its key challenges, gaps and trends. A list of anti-crisis improvements, reform leads and local self-government upgrades for the existing system in Ukraine is produced as an outcome of this research, considering European integration processes, undergoing in our country.

Keywords: local self-government, modern models and systems of local self-government, local self-government theories, legal basis of local self-government, comparative legal analysis, foreign experience, local self-government reform in the light of Ukraine-EU integration.

Підписано до друку 27.04.2013 р. Формат 60×84 1/8.
Гарнітура “Таймс”. Папір офсетний № 1. Друк офсетний.
Умовн. друк. арк. 0,9. Облік.-вид. арк. 0,9.
Наклад 100 пр. Зам. 14-11.

Університетське видавництво ПУЛЬСАРИ.
Адреса видавництва:
04070, Київ-70, вул. Спаська, 9/2.
Тел. (044) 425-12-75, 425-01-03.
e-mail: mail@pulsary.com.ua <http://www.pulsary.com.ua>

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції,
серія ДК № 4436 від 08.11.2012 р.